

Előterjesztés
a Balaton Kiemelt Térség 2021-2027 évekre szóló felülvizsgált
területfejlesztési dokumentumainak elfogadásáról

Bevezetés

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. számú törvény (15.§ (2) bek. b) pontja) alapján a Balaton Fejlesztési Tanács 2014. évben elkészítette és a Kormánynak elfogadásra benyújtotta a kiemelt térség területfejlesztési koncepcióját és területfejlesztési programját.

A Kormány 1821/2015. (XI. 12.) számú, valamint az azt felváltó 1861/2016. (XII. 27.) számú Kormányhatározatában a koncepciót és a stratégiát elfogadta. A határozat 13. pontja szerint a Kormány *„felkéri a Balaton Fejlesztési Tanácsot, hogy a Balaton Területfejlesztési Koncepció és Balaton Területfejlesztési Stratégiai Program*

- a) megvalósulásának folyamatát kísérje nyomon,*
- b) megvalósításáról a nemzetgazdasági miniszter útján háromévente adjon tájékoztatást a Kormánynak, és*
- c) felülvizsgálatát kezdeményezze, ha az szükséges.”*

Tekintettel arra, hogy a Kormány a fejlesztési dokumentumokat először 2015. évben fogadta el, a Tanács 2018. évi munkatervébe felvette a dokumentumok végrehajtásának időszakos értékelését. Tette mindezt arra való tekintettel, hogy a Pénzügyminisztérium Gazdaságtervezésért és Versenyképességért felelős Helyettes Államtitkárságán a Területfejlesztési Tervezési Főosztály koordinációjában 2018 folyamán zajlott az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) megvalósulásának vizsgálata, valamint a dokumentum felülvizsgálatának előkészítése.

Mivel a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet fejlesztési irányait az OFTK nagymértékben befolyásolhatja, így a Tanács és munkaszervezete célszerűnek tartotta a kiemelt térség érvényben lévő fejlesztési dokumentumai felülvizsgálatának megkezdését az országos koncepcióval párhuzamosan. A módosított OFTK elfogadása a 2021-2027 közötti időszak tervezéséhez kapcsolódóan esedékes, így a térségi fejlesztési dokumentumok átdolgozott változatának elfogadása is indokolt. Az időtávjából adódóan felülvizsgálati és módosítási folyamaton áteső koncepció elfogadásán túl, a térség középtávú (2021-2027) fejlesztési dokumentumai (Stratégiai és Operatív Program) kapcsán új programdokumentumok elfogadására van szükség. A felülvizsgálat és a térségi tervezési munka jelentőségét erősíti, hogy a 2020-2021 során elfogadásra kerülő kiemelt térségi fejlesztési dokumentumok képezhetik a 2021 – 2027 közötti uniós programozási időszak Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben releváns keretprogramjainak alapját.

A fejlesztési dokumentumok megvalósulási folyamatának nyomon követésére, valamint a felülvizsgálattal kapcsolatos feladatok megkezdésére a Tanács 2018 februári ülésén, a 4/2018. (02.16.) határozatban adott felhatalmazást a munkaszervezet számára.

Az elvégzett felülvizsgálati munkáról a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. a 2018. december 4-én, Siófokon tartott ülésen tájékoztatta a Balaton Fejlesztési Tanácsot. A 34/2018. BFT határozatban a Tanács utasítást adott a munkaszervezet számára, hogy végezze el a „Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Hosszú Távú Területfejlesztési Konceptiója 2014-2020; Helyzetelemzés” című dokumentum frissítését, a legfrissebb adatokkal történő aktualizálását 2019 – 2020-ban. Emellett a határozat részét képezte a „Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja; Konceptió 2014 – 2030” módosításának kezdeményezése, valamint az ebből levezethető fejlesztési stratégia és operatív program kidolgozásának megalapozása.

2019 során lezajlott a konceptió felülvizsgálatához kapcsolódó munka. Ezt követően a Balaton Kiemelt Térség Hosszútávú Fejlesztési Konceptiójának társadalmi egyeztetésre szánt változatát 2020. február 21.-i ülésén a Tanács megtárgyalta, az 5/2020. (II.21) BFT határozattal elfogadta, és társadalmi egyeztetésre bocsátotta a 218/2009. Kormányrendeletbe foglalt szabályok szerint. A dokumentum társadalmi egyeztetése 2020. március 19. – április 24. között zajlott. A konceptió társadalmi egyeztetésen átesett változatát a Balaton Fejlesztési Tanács 2020. május 15-i ülésén megtárgyalta, és a 22/2020. (05.15) számú határozatával elfogadta. Ezzel egyidőben a Tanács a határozatban utasítást adott a Balaton Kiemelt Térség Stratégiai Programja társadalmi egyeztetésre szánt változatának előkészítésére.

A Stratégiai és az az alapján kialakítandó Operatív Program tartalmi megalapozását szolgálta az a kérdőíves felmérésbe ágyazott fejlesztési igényfelmérés, melyet 2020. július-október között folytattak le a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. munkatársai az üdülőkörzet önkormányzatai körében. Az alapvetően a Covid-19 járvány Balaton-térségi településeket érintő hatásait vizsgáló, személyes interjún alapuló teljeskörű felmérésben prioritásként az öt legfontosabb fejlesztési szükségletet ismertethették a települési válaszadók – döntő többségében polgármesterek. Mivel az üdülőkörzet mind a 180 településén elkészülhetett ez a vizsgálat, így teljeskörű igényfelmérésre nyílt lehetőség, amelynek eredményei beépülhettek a Stratégiai Programba.

A kiemelt térségi Stratégiai Program egyeztetési változata a 2020. december 4-én tartott Tanácsülésen került elfogadásra a 42/2020 (12.04.) BFT határozattal. A dokumentum társadalmi vitája 2020. december 7. – 2021. január 25. között zajlott. Ezt követően négy tematikus tervezési fórumon került megvitatásra a program. A társadalmi és szakmai egyeztetés lefolytatását követően a Balaton Fejlesztési Tanács a 9/2021 (02.19.) határozatával elfogadta a kiemelt térségi Stratégiai Program végleges változatát. Ezzel egyidőben, ugyanezen határozatával a Tanács elfogadta és társadalmi egyeztetésre bocsátotta a Balaton Kiemelt Térség Operatív Programja (2021-2027). c. dokumentumot.

A Stratégiai Programot részletező, azt a projektsomagok irányában fókuszáltabban kibontó Operatív Program társadalmi vitája 2021. február 19. – 2021. április 25. között zajlott. Ezt követően öt tematikus tervezési fórumon került megvitatásra a fejlesztési terv. Az egyeztetések lefolytatását követően a Balaton Fejlesztési Tanács 18/2021. (05.14.) határozatával elfogadta az Operatív Program végleges, társadalmi egyeztetésen átesett változatát és kezdeményezte, hogy a dokumentum a kiemelt térségi tervek részeként kerüljön előterjesztésre a pénzügyminiszter számára. A Pénzügyminisztérium számára megküldött dokumentumok Kormány elé terjesztésének folyamatáról a PM Területfejlesztési Tervezési Főosztálya az 1. napirendi pont keretében ad tájékoztatást.

A Stratégiai Program és az Operatív Program tervezésével párhuzamosan zajlott az ún. tervezéskísérő eljárások lefolytatása is. A területi tervek készítésének körülményeit szabályozó 218/2009. (X.6) Kormányrendelet értelmében szükséges volt egy környezeti fókuszú Stratégiai Környezeti Vizsgálat, illetve egy társadalmi gazdasági fókuszú Társadalmi-Gazdasági Hatásvizsgálat elkészítése is. **Jelen előterjesztés az Stratégiai Környezeti Vizsgálattal (SKV) és a Társadalmi-Gazdasági Hatásvizsgálattal kapcsolatos munkák folyamatát és eredményeit összegzi.**

A kiemelt térségi tervek Stratégiai Környezeti Vizsgálata

A Balaton Fejlesztési Tanács a 2/2005. (I.11) és a 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet szerint kezdeményezte a Balaton Kiemelt Térség 2021-2027 tervezési időszakra szóló területfejlesztési tervezési dokumentumainak környezeti értékelését (a továbbiakban: stratégiai környezeti vizsgálatát – SKV). A területfejlesztési tervek, a Területfejlesztési Konceptió (a továbbiakban: Konceptió), Területfejlesztési Stratégiai Program (a továbbiakban: Stratégia) és Területfejlesztési Operatív Program (a továbbiakban: Operatív Program) elkészítéséért a Balaton Fejlesztési Tanács (BFT) felelős. A BFT munkaszervezetét, a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft.-t bízta meg az SKV folyamat lefolytatásával.

Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) tárgya, célja, jellege

A SKV tárgya a Balaton Kiemelt Térség 2021-2027 tervezési időszakra szóló területfejlesztési tervezési dokumentumai. Tekintve, hogy az SKV tárgyat képező területfejlesztési tervdokumentumok a korábbi (2014-2020. közötti időszakra szóló) területfejlesztési tervdokumentumok (Balaton Kiemelt Térség Területfejlesztési Konceptió, Stratégiai program és Operatív Program) felülvizsgálatát képezik, jelen SKV is felülvizsgálatául szolgál e korábbi fejlesztési tervek stratégiai környezeti vizsgálatának. Ennek megfelelően jelen SKV folyamat követi a Balaton Kiemelt Térség Területfejlesztési Konceptió, Stratégiai program és Operatív Program 2014-es stratégiai környezeti vizsgálatának tematikáját is.

Az SKV célja, hogy a környezeti hatásokon túl a gazdasági, társadalmi és fenntarthatósági vonatkozások figyelembe vételével elősegítse a területfejlesztési tervdokumentumok környezeti és fenntarthatósági teljesítményének javítását. Az SKV a hosszú távú célrendszert tágabb fenntarthatósági összefüggésben elemzi, míg a középtávra szóló beavatkozásoknak kifejezetten a környezeti hatásait vizsgálja.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat szakmai és társadalmi egyeztetése

Az SKV jelentés egyeztetésre szánt változata 2021. májusban készült el, ezt követően kezdődött meg a hatósági és társadalmi egyeztetése 2021 nyarán a jogszabályoknak megfelelően.

A Balaton Integrációs Kft. dokumentálta a feldolgozás folyamatát. A társadalmazás során 22 szervezettől 93 javaslat vagy észrevétel érkezett a hatóságok, szakhatóságok, szolgáltatók, társadalmi partnerek, önkormányzatok részéről, melyek többségét a Balatoni Integrációs Kft. befogadta, azokat minden indokolt esetben be is építette a végleges szövegbe.

SKV folyamata és hasznosulása

A területfejlesztési koncepció a kiemelt térség hosszú távú céljait határozza meg. A stratégiai program középtávra vonatkozik és az operatív program a 2021-27. közötti hétéves tervezési időszakra készül.

A területfejlesztési dokumentumok környezet - fenntarthatósági hatásait a hatásmátrix módszer segítségével vizsgáltuk. A hatásmátrixban összevetettük a környezeti - fenntarthatósági szempontokat a Koncepció átfogó céljaival, a stratégiai célokkal, valamint a prioritásokkal és az operatív program intézkedéseivel.

A hatásmátrix oszlopait a térség környezeti és fenntarthatósági szempontrendszer egyes elemei alkotják. Az elemek azonosítása az ENSZ fenntartható fejlődés alapelvei és a korábbi területfejlesztési tervdokumentumok stratégiai környezeti vizsgálata alapján került kidolgozásra (amely megfelel a 2005/2 Kormányrendeletben foglaltaknak).

A térségi környezeti - fenntarthatóság átfogó és általános szempontjai a hatásmátrix oszlopaiban a következők:

1. Felszíni és felszín alatti vizek védelme
2. Talaj, földtani értékek és (természetes) felszínborítottság, területhasználat védelme
3. Élőhelyek, természeti környezet védelme, különös tekintettel az ökoszisztéma szolgáltatások védelme
4. Körkörös gazdaság kialakítása, (anyaghasználat, energia és hulladék csökkentése)
5. Kibocsátások csökkentése alkalmazkodás és felkészülés elősegítése és megújuló energiaforrások használata
6. Fenntartható fogyasztási szokások, anyag- és energiatakarékosság növelése
7. Jólét, egyenlőség és közbiztonság
8. Fenntartható települések: települési zöldfelületek, épített környezeti értékek és kulturális örökség megóvása
9. Tudás és információáramlás
10. Harmonikus, társadalmilag és gazdaságilag kiegyensúlyozott területi fejlődés elősegítése

A stratégiai környezeti vizsgálat nemcsak a tervek környezeti értékelésére, átvilágítására használható, hanem egyúttal a program kidolgozásának, végrehajtásának és nyomon követésének környezeti alapú befolyásolására is. Utóbbi abban az esetben lehetséges, ha az alkalmazott módszertan megvizsgálja, hogy a releváns környezeti és fenntarthatósági kritériumok milyen mértékben épülnek be a Stratégiába.

Az értékelés nem az intézkedések általános megítélésére szolgál, hanem azokra az intézkedésekre ill. környezeti kritériumokra hívja fel a figyelmet, amelyeket határozottabban kellene figyelembe venni a tervezés véglegesítése során. A környezeti értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készültek.

SKV megállapításai

Általánosságban elmondható, hogy a Konceptióban meghatározott célok, a Stratégia prioritásai, illetve az Operatív Program intézkedései az új kihívásokra jól válaszolnak. Reflektálnak, illetve beépítik a fenntartható fejlődés alapelveit, kiemelten foglalkoznak a klímaváltozáshoz való alkalmazkodással, a körforgásos gazdaságra való áttéréssel. Fontos azonban, hogy a hatásmátrix elemzés minden szintjén világossá vált, hogy a Konceptió célrendszerében és a Stratégia prioritásaiban megjelenő fenti újszerűségek, vagy jelentősebb hangsúlyok hathatnak pozitívan és negatívan is a térség környezeti és fenntarthatósági szempontjaira. Ennek oka lehet a nem megfelelő definiáltság, illetve bizonyos fogalmak nem megfelelő használata, illetve divatos kifejezésként, hívószóként való használata a valódi cselekvési szándék helyett. A szemléletformálás egyik iránya tehát ezen fogalmak és az ezekhez tartozó viselkedési, cselekvési mintázatok tisztázása kell legyen (fenntartható fejlődés, fenntarthatóság, körforgásos gazdaság, megújuló és karbonsemleges, szemléletformálás, zöld megoldás, biodiverzitás, tiszta energia, szociális tudatosság, e-learning, interaktív tananyag, tudástár, stb.).

Kimutatható, hogy a Stratégia 1. Víz és infrastruktúra, 2. Természetvédelem és klímavédelem, 9. Térségi kohézió erősítése prioritások egyértelműen pozitív vártató hatású intézkedéseket tartalmaznak, melyek nemcsak a természeti erőforrások, hanem a lakosok is pozitív változásként élhetnek meg.

Egyértelműen elválnak azonban a 4. Gazdaságfejlesztés, 5. Közlekedésfejlesztés, 6. Turizmusfejlesztés, 7. Mezőgazdaság, helyi termék, 8. Egészségfejlesztés prioritások, amelyek a környezeti és fenntarthatósági kritériumok szempontjából az ökoszisztéma szolgáltatásokat nyújtó felszíni, felszín alatti vizek, talaj és talajélet, biodiverzitás tekintetében negatív hatásúak.

A kiemelt térségi tervek társadalmi-gazdasági hatásvizsgálata

A Stratégiai Környezeti Vizsgálati dokumentum mellett a tervezéskísérő eljárásokhoz kapcsolódó dokumentumok körét képezi a Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programjának Társadalmi-Gazdasági Hatásvizsgálata c. tanulmány. A felülvizsgált Hosszútávú Konceptióra, valamint a 2021-2027 közötti időszakra elkészült Stratégiai Programra és Operatív Programra a társadalmi és gazdasági fejlődés dimenzióiban reflektáló elemzés a Makkos Tender Kft. által 2014-ben készített hatásvizsgálati anyag logikáját és szerkezetét vette alapul. Ennek értelmében – az SKV dokumentumban is alkalmazott módszertanhoz hasonlóan – a fejlesztési programba foglalt prioritások és intézkedések hét társadalmi-gazdasági szempont szerint kerültek értékelésre. Az elemzési szempontok az alábbiak voltak:

- jövedelemáramlás
- tudás- és információáramlás

- döntéshozatali kompetencia
- befektetői, termelői magatartások
- hosszú távon stabil gazdasági teljesítmény
- termelői, fogyasztói magatartások
- társadalom életminősége.

A tervekbe foglalt intézkedések fenti szempontok szerinti értékelése ötfokozatú skálán történt meg (-2; erősen negatív társadalmi-gazdasági hatás, -1; enyhén negatív hatás, 0; semleges hatás, 1; enyhén pozitív hatás, 2; erősen pozitív társadalmi-gazdasági hatás). Az értékelési mátrixot a hatásvizsgálati anyag 1. melléklete tartalmazza.

A hatásvizsgálati dokumentum eredményeinek összegzése

A széles tematikai spektrumot átfogó, a térségi igényekhez és szükségletekhez alkalmazkodó, de a területpolitikai szaktudást integráló, hosszú- és középtávú támogatáspolitikai javaslatcsomag révén új impulzust kaphat a térség. A koncepció, stratégia és operatív program számos olyan célt és beavatkozás fogalmaz meg, amely szakszerű és minél inkább helyi lebonyolítás által hozzájárulhat a Balaton térség versenyképességének növekedéséhez, a térség hosszútávú fenntarthatóságához, az életminőség javulásához és a népességmegtartó-képesség növekedéséhez. Ezzel együtt érzékelhető, hogy a fejlesztési program hangsúlyai a környezeti-ökológiai fenntarthatóság irányába és a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás tolódtak el, ami a térségi környezeti értékeinek ismeretében, valamint a térségi társadalom és gazdaság környezeti állapottól való függése miatt indokolt.

Mind a vállalkozói, mind a civil, mind a közszolgáltatási és állami szektor, mind pedig egyes speciális társadalmi csoportok fejlesztési szükségletei megjelennek a tervekben, ami pozitívan hathat a térség gazdasági életére is, illetve a helyi társadalom jólétére, identitására. A tervezett turisztikai szolgáltatási diverzifikáció, a mezőgazdasági támogatások, a K+F+I, a körforgásos gazdaságra való áttérés és a kreatív ipar támogatása révén megvalósulhat a gazdaság sérülékenységeinek enyhítése, illetve a szezonális hatásainak kiküszöbölése. Ez a munkahelyek számára, minőségére és a beáramló jövedelem nagyságára is kedvező hatással lehet.

A jól szervezett közösségi, partnerségi fejlesztések révén javulhat a helyi társadalom jóléte, a helyi, térségi konfliktusok kezelése megoldhatóvá válik. A népességmegtartó-képesség javítását célzó intézkedés innovatív tartalma mind térben, mind pedig a társadalom teljes vertikumában olyan beavatkozási irányokat fogalmaz meg, melyek megvalósulása érdemi pozitív társadalmi-gazdasági hatásokat generálhat a hétéves programcikluson belül is. Hosszútávon az is pozitív társadalmi-gazdasági hatás lehet, hogy a program nem a gazdasági növekedésre fókuszál, hanem elsősorban az erőforrások védelmére annak érdekében, hogy évtizedek múlva is érdemes legyen a Balaton régióban élni és dolgozni.

Közvetlen negatív társadalmi-gazdasági hatások nem azonosíthatók a tervekben. Kockázatot jelenthet, hogy az egyes intézkedések elaprózottsága révén, nem megfelelően koordinált programfinanszírozás mellett megnövekedhetnek az egyenlőtlenségek a partmenti és háttértelepülések között, ami viszont további társadalmi feszültségekhez vezethet. Emellett egy esetleges központosított programmegvalósítás esetén csorbulhat a térségi tervek és tervezők eredeti szándéka.

A térségi fejlesztési program megvalósítása során javasolt az alábbi szempontok és elvek érvényesítése:

- A fejlesztéspolitikai döntések meghozatala során a döntések térségi (kölcson) hatásait mindvégig mérlegelni szükséges.
- Szükséges a Balaton, mint víz és ökológiai rendszer jó állapotának megőrzése, minden döntést ennek függvényében kell meghozni;
- A demográfiai kihívásokat komplex és innovatív programokkal szükséges kezelni annak tudatában, hogy érdemi hatásuk vélhetően hosszútávon mérhető;
- A térségben érdekelt intézményeknek, civil aktoroknak, gazdasági csoportoknak elemi érdeke, hogy a térségben organikus módon, illetve döntések hatására kialakuló konfliktusok partnerségi viszonyok között kezeltek legyenek;
- A harmonikus fejlődés érdekében 2021 után kiemelt figyelmet és jelentős fejlesztési forrást kell biztosítani a háttértelepüléseknek, hogy a területi különbségek ne árnyékolják be egyes fejlesztések eredményeit.

Siófok, 2021. szeptember 10.

Balaton Integrációs Közhasznú NKft.

Határozati javaslat

...../2021. (09.17.) BFT határozat

A Balaton Kiemelt Térség 2021-2027 évekre szóló felülvizsgált területfejlesztési dokumentumainak elfogadásáról szóló előterjesztést megtárgyalta és az alábbi határozatot hozta:

1./ A Balaton Fejlesztési Tanács elfogadja a Balaton Kiemelt Térség Konceptió, Stratégia és Operatív Program (2021-2027) Stratégiai Környezeti Vizsgálatának társadalmi egyeztetést követő változatát valamint a Társadalmi-gazdasági hatásvizsgálati tanulmányt és kezdeményezi, hogy a dokumentumok a Balaton Kiemelt Térség fejlesztési programja mellékleteként kerüljenek előterjesztésre a pénzügyminiszter számára.

Felelős: Dr. Molnár Gábor, ügyvezető igazgató
Határidő: értelem szerint